

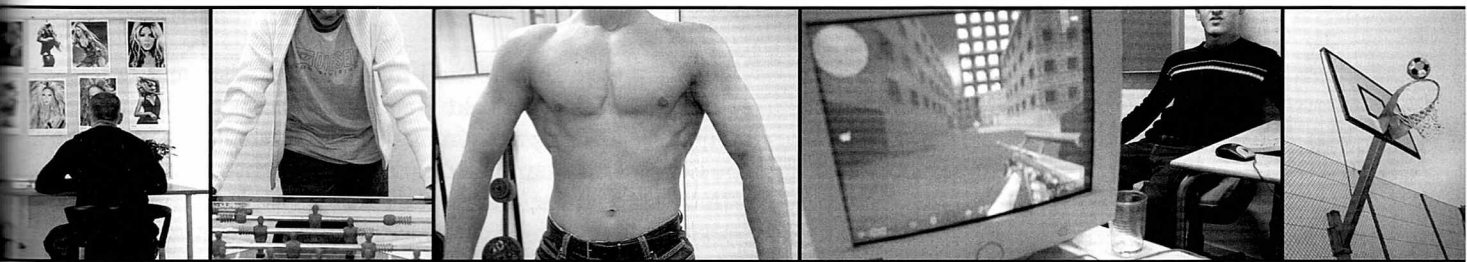

Fotoserie fra "Udsigten"
– en lukket institution for
unge mellem 15-18 år.
Foto Kurt Johansen/Polfoto

LØBSK UNGDOM

Af METTE ARNSFELT ANDERSEN,
STINE CHRISTENSEN,
LINDA KJÆR MINKE &
RIE VESTERBÆK MØRCK

DENNE ARTIKEL HANDLER OM løbsk ungdom, forbrydelse, straf og behandling, med den relativt nye lov om 'ungdomssanktion' som omdrejningspunkt. Årsagen til denne lovs vedtagelse skal ses i lyset af, at medierne og politikerne i stigende grad siden 1990'erne har problematiseret, at nogle unge begår grovere lovovertrædelser. Indførslen af voldspakkerne havde tilsyneladende ikke den forventede effekt på den løbske ungdom. Debatten kulminerede med tre meget omdiskuterede gruppevoldtægtsager i henholdsvis Århus og København. Det ledte til, at daværende justitsminister Frank Jensen i oktober 2000 nedsatte en ekspertgruppe, der skulle anvise, hvordan man kunne løse problemerne med de utilpassede unge. Ekspertgruppen foreslog i sin rapport om ungdomskriminalitet fra marts 2001 at indføre ungdomssanktionen, hvilket blev effektueret med virkning fra den 1. juli 2001. Hensigten med ungdomssanktionen er, udover at sanktionere lovbruddet, at rette den unge op gennem struktureret, kontrolleret, socialpædagogisk behandling samt gennem kontakt med engagerede og vedholdende socialarbejdere.

LØBSK BEHANDLING

Vi har undersøgt, hvordan det er gået med implementeringen af ungdomssanktionen særligt med fokus på den indledende periode i sikret regi, og herunder hvilken socialpædagogisk behandling de unge modtager. Hvordan sikrer man det kontrollerede og strukturerede forløb for den unge? Hvilken betydning har sanktionens faseopdelte udformning for behandlingen, og hvad betyder det for de unge?

Analysens resultater bygger på observationsstudier på otte sikrede afdelinger og tre åbne institutioner fra februar til juni 2003. Desuden bygger undersøgelsen på kvalitative interview med personer, der er involveret i det administrative arbejde med og fuldbyrdelsen af ungdomssanktionen. Vi har interviewet personer fra det sociale og det retlige system, heriblandt forstandere, afdelingsledere, pædagoger, ufaglært pædagogisk personale, faglærere samt socialrådgivere fra døgninstitutionerne. Endvidere har vi interviewet en psykolog tilknyttet det sikrede institutionsområde, kommunale sagsbehandlere, ungdomssanktionskoordinatorer, ledere fra den offentlige administration, en konsulent fra Socialministeriet, en politimester, en anklager samt en forstander fra en af kriminalforsorgens pensioner. Endelig har vi foretaget feltsamtaler med unge, hvoraf en stor del havde eller efterfølgende er blevet idømt en ungdomssanktion.

De analyseresultater vi vil fremhæve i denne artikel er, at der hersker tilfældigheder både i forhold til, hvem der indstilles til ungdomssanktionen og i forhold til, hvor den unge anbringes. Vi har fundet, at der er et fravær af refleksion over, hvilken behandling den unge får; at man ikke lever op til kravet om, at forløbet er et sammenhængende socialpædagogisk forløb. Vi har ligeledes fundet, at anbringelse på den sikrede afdeling til tider har karakter af opbevaring, og at opholdet indenfor disse rammer i nogle tilfælde forværrer den unges situation, samt at de skærpede rammer ikke er fordrende for behandling eller motiverer den unge for videre behandling.

KRAV OM SYSTEMSAMARBEJDE OG KOMPETENCEFORVIRRING

Ungdomssanktionen forudsætter et samarbejde mellem det juridiske og det sociale system, og vores undersøgelse viser, at der i dette samarbejde opstår forvirring omkring kompetencer. Det sociale system skal indstille til dommeren hvorvidt de finder en ung egnet til ungdomssanktion, imens fuldbyrdelsen af straffen er flyttet fra kriminalforsorg til socialforsorg. Det betyder, at det pædagogiske personale på institutionerne indtræder i en position, hvor de samtidig med ydelse af den sociale hjælp skal udføre kontrol og sanktionere. Den svenske institutionsforsker Claes Levin betegner denne sammenblanding af kompetencer og ansvar på følgende måde: *"Makten över de intagna flyttas från domstolarna till socialarbetarna och behandlingspersonalen"* (Levin 1998:299). Et af problemerne ved systemsamarbejdet, og den magtforskydning det er forbundet med, er, at det fx bliver det pædagogiske/ sociale system, der ud fra egne vurderinger kan isolere og sanktionere en ung. Det kan føre til, at beslutninger og handlinger vedrørende kontrol og begrænsning af de unges frihed bliver foretaget på grundlag, der ikke er funderet i ret eller viden, men derimod på skøn og moral.

Vores analyser af praksis omkring ungdomssanktionen indikerer, at de forskellige aktører oplever, at det er problematisk, at 'det sociale væsen' og 'det juridiske væsen' blandes sammen. En luhmannsk optik kan hjælpe til forståelse af dette, idet de to systemers udgangspunkt er væsensforskellige. Det er vanskeligt for de

to systemer med hver deres koder og udgangspunkt (ret/uret og bedre/dårligere) at fungere i én og samme foranstaltning (Luhmann 2000). Det betyder, at der på institutionerne i praksis er en fundamental forvirring omkring, hvad formålet med ungdomssanktionen skal være, og i konkrete situationer har man svært ved at tage stilling til, hvordan der skal reageres over for de unge. Er formålet med ungdomssanktionen at behandle/resocialisere, opbevare eller straffe de unge? Og skal det ske ud fra hensyntagen til den unge, til det omgivende samfund eller til økonomiske rationaler?

BEHANDLING – ET COMMONSENSE BEGREB I DET SOCIALE ARBEJDE

Behandling er et centralt begreb i ungdomssanktionen, og det er derfor nødvendigt at fokusere på de rammer, der sættes for den sociale behandling – både teoretisk og i praksis. Overordnet kan man sige, at social behandling iværksættes til løsning af en specifik social problemstilling og altid finder sted i interaktionen mellem to eller flere mennesker. Derudover hersker der en samfundsmæssig overbevisning om, at behandling er ønskværdigt som social foranstaltning.

Hvor den førte socialpolitik samt den offentlige og politiske debat kan siges at udgøre behandlingens *eksterne vilkår*, kan den behandlingspraksis, der bæres af institutionens ansatte, siges at udgøre behandlingens *interne vilkår*. Den grundlæggende tankefigur i behandlingspraksis er forandringsmuligheden, hvor personalets opgave er at forandre de unge fra 'kriminelle' til 'lovlydige'. Behandlingsmiljøet og de dertilhørende behandlingsmetoder udgør således en strategi, der har til hensigt at løse denne opgave (Levin 1998).

Det er imidlertid tankevækkende, at der i diverse undersøgelser, rapporter etc. gøres brug af begrebet behandling uden at angive en nærmere definition af, hvad begrebet dækker over.

Socialforskningsinstituttets evaluering af længerevarende behandling (Bonke & Kofoed 2001), har således svært ved at få øje på en egentlig behandlingskultur og får vanskeligt ved at afgøre, hvorvidt der

finder behandling sted på de sikrede ungdomsinstitutioner. Den ofte manglende teoretiske begrebsmæssige udvikling på det socialpædagogiske område får betydning for praksis, idet der derved kommer til at mangle den overordnede ramme, som man kan præcisere metoder ud fra (Bryderup 2000). Socialpædagogikken er generelt præget af denne teoriløshed, hvilket resulterer i at den bliver et fag, hvor praksis ikke er funderet i systematiske og metodiske overvejelser (Callewaert 1999). Risikoen er, at praksis bliver styret af tilfældige teknikker og metoder, der ikke indtænkes i bredere samfundsmæssige forståelsesrammer. Ligeledes kan en konsekvens blive, at socialpædagogik reduceres til socialteknologi, hvis metoder udvælges fra kriterier om effektivitet. Faget bliver på den måde blot en samling teknikker, hvormed afvigende adfærd uden kritisk refleksion søges tilpasset eller usynliggjort. Endelig betyder den manglende teori, at der ikke eksisterer et sæt etiske regler, der kan anvendes som kriterier for en vurdering af arbejdsprocessen og det faglige resultat. Det er overladt til den enkelte socialpædagogs moral at afgøre, hvordan vedkommende rent praktisk vil indrette arbejdet (Madsen 1993).

I analysen af behandlingsindholdet i ungdomssanktionsforløbet vil det være vanskeligt at diskutere 'behandling' uden en mere præcis afgrænsning af begrebet. En sådan operationalisering bør tage udgangspunkt i en overordnet teoretisk ramme, idet der ellers er risiko for at ende i ren praktikisme eller dyrkelse af modefænomener. Vi har i forbindelse med vores undersøgelse med udgangspunkt i Margaretha Järvinens (1998) definition afgrænset social behandling som foranstaltninger, der iværksættes for at løse en social problemstilling, og sådanne foranstaltninger finder sted i interaktion mellem to eller flere mennesker. Behandlingen skal foretages af personer, der har en professionel legitimitet, idet de er ansat til at udføre det konkrete arbejde. Dette skal ske i en kontekst, der er skabt til formålet, og der skal være et socialt accepteret italesat regel- og normsæt til-

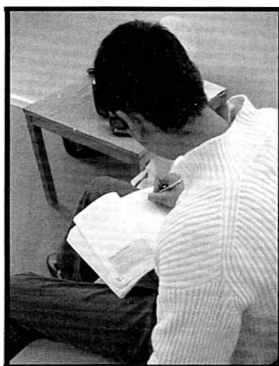
stede. Social behandling kan således anses som et forsøg på at skabe social orden. Ser vi på, hvordan ungdomssanktionen er defineret, er formålet med behandlingen af de dømte, at de skal resocialiseres til en bestemt samfundsnorm, idet de skal gøres tilpassede og lovlydige.

Denne definition udgrænser straffende sanktioner fra behandlingsbegrebet. Ved at tilføje isolation, overvågning og repræsentative sanktionsformer overskrides kriterierne for behandling. Disse sanktionsformer må derimod finde deres begrundelse ved andre forhold fx farlighed eller retsbevidsthed. Det bliver herved problematisk at søge at rumme behandlingstiltag inden for en straffende sanktion, idet de bærende elementer som fortrolighed og dialog overlejres af det straffende sanktionskontrolhensyn, som præger hele foranstaltningen. Dermed krænkes de integritetsgarantier, som behandlingsbegrebet står og falder med (Pedersen 1999).

Som antydnet med diskussionen om sammenblanding mellem straf og behandling og med den teoretiske definition af social behandling befinder ungdomssanktionen sig i et grænseland mellem to systemer. Det forhold mener vi er en væsentlig årsag til de problemer vi har fundet i forbindelse med behandlingsforløbet.

HVAD ER STRUKTURERET, KONTROLLERET SOCIALPÆDAGOGISK BEHANDLING?

I straffelovens § 74 a. om ungdomssanktionen står anført: *"Hvis en person, der på gerningstidspunktet ikke var fyldt 18 år, har begået grovere personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, kan retten bestemme, at den pågældende skal undergive sig en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af 2 års varighed, hvis det må anses for formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser."* Dog angives hverken i Ekspertgruppens rapport eller i de vejledninger, der efterfølgende er udgivet, hvad denne behandling skal indeholde. Vi har derfor stillet en konsulent i Socialministeriet spørgsmålet om, hvilke behandlingsmetoder der har været tiltænkt at skulle indholdsudfylde ungdomssanktionen og svaret lød:

”Man har ikke tænkt ... at den enkelte skal igennem en eller anden form for standardforløb. Det som er gjort i forbindelse med ungdomssanktionen, det er, at der er startet en række metodeudviklingsprojekter”.

Der er således ikke fra Socialministeriets side lagt op til bestemte behandlingsmetoder, der skal anvendes i den socialpædagogiske behandling af målgruppen for ungdomssanktionen. At ungdomssanktionen har givet anledning til metodeudvikling, giver den desuden et eksperimenterende præg. Det prioriteres, at sanktionen tager udgangspunkt i individuelle behandlingsbehov, hvorfor der ikke er fastlagt en bestemt behandling. Det er dog i den forbindelse problematisk, at der ikke fra centralt hold stilles krav om, at institutionerne tager stilling til, hvad de stiller op med de ungdomssanktionsdømte eller krav om refleksion over behandlingsindhold i forbindelse med visitationen af de unge til institutionerne.

Med andre ord er der lagt op til, at institutionerne selv forsøger sig med forskellige behandlingsstrategier. Det bliver således personalet på de socialpædagogiske institutioners opgave at socialisere eller integrere de unge til livet på institutionen og gennem behandlingsstrategier påvirke de unge til en indre forandring. Institutionerne skal endvidere sikre, at de unge efterfølgende fører forandringerne med sig ud i livet ud fra egen overbevisning og motivation. Behandlingen bliver hurtigt præget af det pædagogiske personale, der er ansat på den enkelte afdeling. Foruden forskellen i de behandlingsstrategier, der efterleves på de forskellige institutioner,

kan der således også inden for en enkelt institution foregå et væld af forskellige aktiviteter i forhold til de ungdomssanktionsdømte.

Generelt for de forskellige behandlingsstrategier, der praktiseres på de sikrede afdelinger er dog, at de indeholder antagelser om behandlingens virkninger, men der foreligger kun en relativ beskedent forskningsbaseret begrundelse for disse antagelser samt viden om, hvad der virker (Kristensen et al. 2001; Levin 1998).

DE SIKREDE RAMMER FOR UNGDOMSSANKTIONEN

Hovedparten af ungdomssanktionsdommene indledes med et ophold på en sikret afdeling, som almindeligvis varer i to måneder. Justitsministeriets opgørelse fra 2003 viser, at der blot er forekommet ét tilfælde, hvor den unge ikke har indledt afsoning/behandling på en sikret afdeling (JM 2003).

Sikrede døgninstitutioner for børn og unge er landsdækkende institutioner efter servicelovens § 51, hvor der foregår socialpædagogisk behandling. Yderdøre og vinduer er aflåst, og visse sikrede institutioner har mulighed for at aflåse døren til den unges værelse om natten. Betingelserne i forbindelse med ophold i sikrede institutioner er reguleret i Magt-anvendelsesbekendtgørelsen for døgninstitutioner for børn og unge for flere end fire personer. Pt. er der 85 pladser fordelt på syv institutioner, der har landsdækkende optagefunktion (JM et al. 2003).

Anbringelse af unge på sikret afdeling kan ske på grund af farlighedskriteriet; med henblik på indledende pædagogisk observation; ved iværksættelse af et længerevarende behandlingsforløb; som surrogat for varetægtsfængsling; som led i afsoning af en fængselsdom og endelig som led i afsoning af ungdomssanktionen (Bonke & Kofoed 2001). Seks af landets syv sikrede institutioner er godkendt til at modtage unge, der afsoner en ungdomssanktion. I amtsrådsforeningens opgørelse over anvendelse af sikrede afdelingspladser fremgår det, at 75 pct. af pladserne optages af varetægtsurrogatfængslede unge.

For de fleste sikrede institutioner gæl-

der det, at de er beliggende i landlige omgivelser. Der kan ligeledes være forskellige synlige tegn på, at man nærmer sig området, hvor den sikrede institution er beliggende. Et eksempel herpå er en advarselstrekant, hvor man bliver advaret om, at *Al færdsel og parkering på institutionen er på eget ansvar*. Andre steder er indhegnet med meterhøje hegn hvilket medfører, at stederne virker meget iøjnefaldende selv på lang afstand. På nogle institutioner er området udenom overvåget af kameraer. Som en medarbejder fortalte, betyder de synlige tegn, at man får en oplevelse af at *"være på Fort Knox, som man ser fra USA"*. Vi gjorde følgende noter i forbindelse med vores observationsstudie:

Inden for det høje hegn er der et lidt lavere, og uden for hegnet er endnu et lavere hegn. I hjørnerne af hegnet sidder kameraer og nogle lamper med infrarødt lys. Det peger ned imellem det høje hegn og det yderste lavere hegn og kan formentlig aktivere alarmer, hvis nogle af de unge skulle nå derud. I vinduerne er der tykke hvidmalede tremmer. De sidder inde i vinduesrammen, så vinduerne kan slås helt op. Vi går hen til hovedindgangen, hvor endnu et stort kamera peger ned på os.

Flere ansatte har gjort sig overvejelser om, at for meget ydre sikring kan have en negativ effekt og påpeger, at hvis den unge tror på, at flugt er mulig, kan det være en ventil og tage presset i forhold til at være frihedsberøvet. De steder, hvor ventilen ikke er til stede, har der været episoder, hvor unge fx har taget medarbejdere som gidsler og har truet sig vej ud i friheden. De låste døre og den iøjnefaldende sikring medfører en del uklarhed både hos de ansatte og de unge om, hvorvidt den sikrede afdeling primært er en institution eller et fængsel. Flere ansatte samt sagsbehandlere omtaler de sikrede afdelinger som *'børnefængsler'* og henviser blandt andet til, at der er tremmer for vinduerne. Et andet element, der leder tankerne hen på fængselslignende forhold, er graden og karakteren af overvågning af de unge. Der foregår den form for overvågning, som anklagemyndigheden og politiet dikterer bl.a. brev- og besøgskontrol. Derudover er

der den direkte synlige overvågning, som de ansatte udøver over de unge fx under gåture i de indhegnede arealer. Derudover er der den elektroniske overvågning, der er mere eller mindre udbygget på de forskellige institutioner. Nogle institutioner har overvågning i form af censorer i dørkarme og i loftet på værelsesgangene, hvor der aktiveres en alarm, hvis den unge forlader sit værelse i løbet af natten. Andre steder er der overvågning af området i form af udendørskameraer, således at man kan se, hvem der ankommer til institutionen, eller om uvedkommende er for tæt på det omgivende hegn samt om nogen rømmer. Kontoret er i flere tilfælde et slags 'hovedkontor' for overvågning og kontrol. Her angives det på opslagstavler, hvilke kontrolformer den unge er omgærdet af, samt Tv-skærme der er tilsluttet overvågningskameraer. Endelig råder flere institutioner over isolationsrum. Et enkelt sted er isolationsrummet placeret i fællesarealet som en selvstændig bygning. Som det fremgår af Magtanvendelsesbekendtgørelsen (§ 10), er der mulighed for at isolere den unge i op til to timer, hvis det af sikkerhedsmæssige årsager findes påkrævet. I isolationsrummene er interiøret sparsomt, ofte er der kun en madras.

Institutionerne er indrettet således, at hver ung har sit eget værelse, hvis interiør virker upersonligt og vidner om, at den unge kun skal være der i en begrænset periode. Graffitibeskeder fra tidligere anbragte til nuværende på møbler og andet interiør, vidner om en høj grad af udskiftning blandt de unge. Hver institution råder over forskellige fællesarealer fx dagligstue, vaskerum, motionsrum og rum, hvor der både telefoneres fra og modtages besøg i. Personlige effekter i fællesarealerne er fraværende de fleste steder. Der er ingen fotos, og ingenting der vidner om en fælles historie. Navnene på de unges værelser kan let skiftes ud, og på en institution angiver man værelsesnumre på pligtsedler til forskellige arbejdsopgaver fx opvasken samt på opbevaringsboksene til de effekter, som de unge ikke må råde over på afdelingen.

HVAD SIGER MAN PÅ INSTITUTIONERNE OM UNGDOMSSANKTIONENS BEHANDLINGSELEMENT?

Besøg på de forskellige institutioner og afdelinger har givet os et indtryk af, at der er en mangfoldighed af behandlingsstrategier, og at de forskellige behandlingsmetoder blandes eller praktiseres sideløbende. Flere steder blev der givet udtryk for, at man bekender sig til adfærdsregulerende metoder med konsekvens og belønningssystemer. På andre afdelinger gives der udtryk for en uenighed i personalegruppen om, hvorvidt man ønsker at føre en konsekvent pædagogik med brug af sanktioner over for de unge, eller om man ønsker en 'blødere' pædagogik med et mere ligeværdigt forhold byggende på gensidig respekt og samarbejde mellem personalet og de unge. Andre institutioner igen definerer sig primært ud fra en relationspædagogisk tilgang.

På flere institutioner hersker der dog uklarhed blandt personalet om, hvilke metoder der anvendes, og hvorvidt de i det hele taget udøver behandling. I forbindelse med ungdomssanktionen giver usikkerheden og den løse definition af, hvad behandlingen skal bestå i, anledning til frustration hos flere ansatte. En ansat fortæller:

"Altså, ungdomssanktionen er jo helt ny stadigvæk ... der er ikke særlig meget personale, der ved særlig meget om den ... Det som er værst, at man ikke ved, det er jo, hvad for nogle pædagogiske metoder vil vi benytte os af i de her ungdomsinstitutioner, hvordan vil vi gøre det, altså hvad er det for en teori, vi tror på, der kan resocialisere de her unge?"

Det er således forskelligt, hvor reflekteret man er omkring behandlingsstrategierne og hvilken behandling, der skal gives til de ungdomssanktionsdømte. Dette kan anses som værende problematisk ud fra argumentet om, at det er svært at behandle, hvis ikke man er bevidst om, hvad behandlingen indebærer. Det tyder dog på, at de strategier, der anvendes, sigter mod en regulering af de unges 'afvigende' og kriminelle adfærd, hvor man gennem integration i afdelingens kultur og struktur forsøger at lære de unge andre normer for adfærd.

En ansat fortæller, at idet der er tale om en juridisk foranstaltning, bliver ungdomssanktionen opfattet som en straf af de unge og ikke som et egentligt behandlingstilbud. Flere ansatte mener ligeledes, at opholdet indenfor den sikrede institutions 'kunstige' rammer er en form for overgangsfase til et decideret behandlingsforløb, hvorfor der ikke forekommer eller skal forekomme behandling. Opholdet får således karakter af ren og skær opbevaring. Nogle ansatte finder dog, at behandlingen udtrykker sig i dagligdagens struktur og aktiviteter samt de regelmæssige samtaler, som de ansatte har med de unge.

En ansat finder ligeledes, at behandlingen er funderet i, hvilken socialisering og hvilke normer de unge korrigeres efter, hvorfor dette '*normaliseringsarbejde*' betragtes som behandling, og det samme gør sig gældende for den ADL-træning, der forekommer. Han understreger dog, at det kan være vanskeligt at normalisere, når rammerne er så fængselsagtige:

"Det er jo nogle kunstige rammer at gøre det i. Altså, det er jo heller ikke en normal verden, hvor man udelukkende er omgivet af andre kriminelle vel?"

En leder svarer følgende på spørgsmålet om, der foregår behandling:

"Jeg vil egentlig helst overhøre det spørgsmål. De er jo en del af den gruppe, der er her. Egentlig plejer vi at sige, at vi ikke er en behandlingsinstitution ... Det er jo et ord, der pludselig er dukket op i vores liv, efter ungdomssanktionerne er kommet ... Vi skal hjælpe de unge igennem en periode i deres liv, som er svær. Og det må være et mål for os, at få dem så langt igennem som muligt og få dem derhen, hvor de skal lære

at begå sig. Det er ikke herinde, de skal lære at begå sig”.

Interviewpersonen mener altså ikke, at der foregår behandling på den sikrede afdeling, og at det heller ikke er stedet, hvor den bør foregå. Den sikrede periode opfattes som en nødtvungen foranstaltning, som bør overstås hurtigst, og derefter kan man så indlede et decideret behandlingsarbejde med den unge.

En ansat mener ikke, at der forekommer behandling og ser overordnet sin rolle i forhold til de unge som brandslukker, fordi de ansvarlige politikere og myndigheder ikke gør sig nogen adækvate overvejelser om, hvad der skal til for at ’rette’ op på den unge. En anden ansat angiver, at der ikke er forskel på, hvordan man behandler de unge uanset, om de har fået dom til behandling eller sidder i varetægtsurrogat.

DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS I DEN SIKREDE PERIODE

Foruden de fysiske rammer udgør også afdelingernes kultur en ramme om den behandling, der finder sted. Kulturen indgår endda som et element i behandlingen til trods for, at det ikke er italesat eller bevidstgjort blandt afdelingernes personale.

Fælles for afdelingerne er, at dagligdagen er struktureret og skemalagt for de unge og personalet. Der er dog variationer i, hvor detaljeret dagligdagen tilrettelægges, fx er en af institutionerne ekstremt detaljeret i struktureringen af dagligdagen, mens det er mere udflydende hos andre. Det er fx forskelligt hvor stor detaljeringsgrad, der er i forhold til de unges ’fritid’. Det spænder lige fra planlægning af, hvilke Tv-programmer der skal ses, på fastlagte møder mellem de unge og personalet til, at fritiden udgør et frirum. Desuden er der forskel på, hvor stramt den daglige struktur håndhæves i praksis, hvor de forskellige afdelinger udgør et kontinuum mellem meget stram og nærmest ingen håndhævelse. Ud fra vores kendskab til de forskellige dagligdagsstrukturer på de afdelinger, som vi har besøgt, kan vi tegne et generaliseret billede af hverdagen, der et langt stykke hen ad vejen passer på hver enkelt sikret afdeling:

Foruden senge- og spisetider er der ofte fastlagte tidspunkter, hvor de unge må telefonere og tidspunkter, hvor de unge kan handle i afdelingens ”biks”. En ansat udtrykker, at struktureringen af dagen i ’dagligdag’ og ’fritid’ har til formål at skabe en variation i de unges dag og kan virke resocialiserende. Endnu et element i struktureringen af de unges hverdagsliv på nogle afdelinger er den såkaldte ’tjans’, hvor de unge på skift deltager i madlavning og rengøring af afdelingen.

For at håndhæve dagens struktur benytter institutionerne sig af forskellige virkemidler over for de unge. Flere institutioner benytter sig af konsekvens eller belønning for at få de unge til at indgå i den skemalagte dagligdag. En leder fortæller:

”Vi har den der meget tydelige struktur, som skal holdes. Det skal den bare. Og hvis ikke man holder den, så er der en eller anden konsekvens ... Vi har noget der hedder stå-op-bonus. Og det vil sige, at hvis man er oppe til tiden, man er i tøjet, er velsoigneret, og værelset er i orden”.

For at få de unge til at deltage i aktiviteterne, der foregår på afdelingerne, benyttes et belønningssystem, hvor de unge kan tjene ekstra lomme penge, hvis de deltager. Hvis de ikke deltager, får de blot en grundtakst. De unges dagligdag søges udfyldt med forskellige typer af aktiviteter, der overordnet kan inddeles i ’værkstedaktiviteter’ og ’undervisning’. Det varierer meget, hvilke værkstedstilbud de forskellige afdelinger råder over. Nogle afdelinger har relativt få aktivitetstilbud, mens andre råder over flere forskellige værksteder. Indholdet i værkstederne minder typisk om erhvervsfagligt arbejde, såsom tømrer-/snedkerarbejde, metalværksteder, mekanikerværksted og lysestøberi. Andre typer af aktiviteter minder mere om hobbyarbejde såsom sølv- og læderværksted. Flere ansatte giver udtryk for et ønske om at kunne tilbyde forskelligartede og relevante aktiviteter for de unge, hvorfor de har etableret aftaler med produktaf-tagere uden for institutionen. De sikrede rammer nævnes dog som en barriere herfor, og flere mener ikke, at aktiviteterne kan karakteriseres som ’rigtigt arbejde’. I

forhold til at få etableret skolegang på de sikrede institutioner nævner personalet på flere afdelinger, lærernes overenskomst og økonomi som en barriere herfor, hvorfor skolegang ikke nødvendigvis er et fast tilbud i dagligdagen, og på nogle institutioner bliver skolegang slet ikke tilbudt.

PERSONALESAMMENSÆTNING OG DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS

Personalesammensætningen på de sikrede afdelinger kan være betinget af strukturelle aspekter såsom beliggenhed og den almindelige beskæftigelsessituation i området, hvilket får indflydelse på, hvor mange jobansøgninger institutionen får. Generelt har de sikrede institutioner en personalenormering afhængig af antallet af pladser, og det er forskelligt, hvor mange medarbejdere der er på de forskellige tidspunkter af døgnet. I de vagter, vi har deltaget i, har der hovedsageligt været mandligt personale på vagt, og ser man på afdelingernes vagtplaner fremgår det, at denne fordeling ikke er tilfældig, idet der er flest mænd ansat. Prioriteringen af at have flere mænd ansat, hvor hovedparten af de anbragte unge er drenge, diskuteres af Benny Lihme (1999). Han fremhæver, at en gennemgående problematik for de anbragte drenge er fædrenes 'abdikation' fra faderrollen, hvorfor ansættelsen af 'tydelige mænd', der fungerer som opdragere, kan imødekomme drengenes behov for en maskulin rollemodel. Dog angiver flere ledere, at det er en fordel med en blandet kønsmæssig sammensætning, fordi det medfører færre konflikter med de unge.

Det tyder endvidere på, at alderen har betydning for ansættelse, og mange af de mænd vi har truffet, har været 40-50 år. En leder fortæller:

"Det kan ikke hjælpe noget, at du er atten år ... Det handler om, at man kan sende nogle klare voksensignaler. De unge har brug for forbilleder og ikke nogen legekammerater."

Hovedparten af mændene virker meget synlige i deres maskulinitet. Dels er der tale om håndværkertypen, hvor den faglige kvalifikation ikke handler om uddannelsesbaserede pædagogiske kvalifikationer men om en særlig håndværksmæssig kunnen. Der er her tale om en bred vifte af faglige kompetencer fx kokke, sømænd, mekanikere, smede og andre håndværkere, tidligere dørmænd, fængselsbetjente m.v. Der er endvidere tale om muskuløse bodybuildertyper. Som mandlige rollemødder virker de relativt stereotype i deres kønsudtryk, og ifølge en afdelingsleder ansættes de primært ud fra sikkerhedshensyn, hvor bredden og størrelsen tæller. Selvom man forsøger at ansætte de bedst egnede, diskuteres det imidlertid også, hvorvidt man skal være uddannet pædagog eller ej. En leder mener, at et vist pædagogisk niveau er nødvendigt:

"Man har et problem ved, at folk aldrig har prøvet det her før, og ikke har en uddannelsesmæssig baggrund. Så jeg bruger meget mere tid på personaleproblematikker, end jeg bruger på drengene."

Andre ledere understreger ligeledes, at når der er tale om en institution, hvor der skal foregå pædagogisk behandling, skal halvdelen af den samlede personalegruppe helst være uddannede pædagoger, idet de uddannede pædagoger sikrer den pædagogiske faglighed. På den anden side vægtes de personlige egenskaber også højt, og man skal have flair for dette særlige felt. Dyder, der fremhæves i denne sammenhæng, er, at det er vigtigt at turde tage en konfrontation med den unge og være engageret, åben, fleksibel og rummelig i sit arbejde.

De fleste afdelinger benytter sig af vikarer til dækning af sygefravær og ferier blandt de fastansatte, men vikaransættelsen er også en form for arbejdsprøvning

inden fastansættelse. Derudover er der hyppig personaleudskiftning, og flere ansatte pointerer, at gennemsnitsansættelsen er ét til to år. En ansat fortæller:

”Vi var tolv assistenter, der skulle starte den her afdeling op. Det er to år siden og ud af de tolv, er der fire tilbage. Resten er enten gået psykisk ned eller noget andet i samme boldgade. Det er ikke et sted, man får jubilæum, ser det ud som om.”

Den omfattende brug af vikarer og hyppig personaleudskiftning medfører, at de unge skal relatere sig til mange forskellige ansatte. Dette aspekt harmonerer dårligt med ekspertgruppens understregning af, at den unge kan ’rettes’ op ”*gennem en tæt personlig kontakt med erfarne, engagerede medarbejdere*” (Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet 2001: 125). Lederen på en institution, der både råder over sikrede og åbne afdelinger, ønsker at begrænse den unges antal af flygtige sociale relationer, og forsøger derfor at få de ansatte til at følge de unge, fx ved overflyttelse mellem institutionens forskellige afdelinger. I praksis har det imidlertid vist sig at være vanskeligt, idet de ansatte i højere grad orienterer sig mod kollegaer og de kendte rammer end mod de unge.

Det giver ligeledes problemer i forhold til behandlingen, at personalet ikke i tilstrækkelig grad er rustet til at opretholde en fast struktur over for de unge. Som konsekvens af, at regler og strukturer falder fra hinanden, kan personalet føle sig magtesløse i forhold til at opretholde en vis orden på afdelingen. Det nævnes bl.a., at de unge ’får lov til’ at ryge hash på afdelingen, fordi personalet ikke kan magte at dæmme op for dette problem.

PÆDAGOGEN SOM ’FORÆLDRE’ OG ’FÆNGSELSBETJENTE’

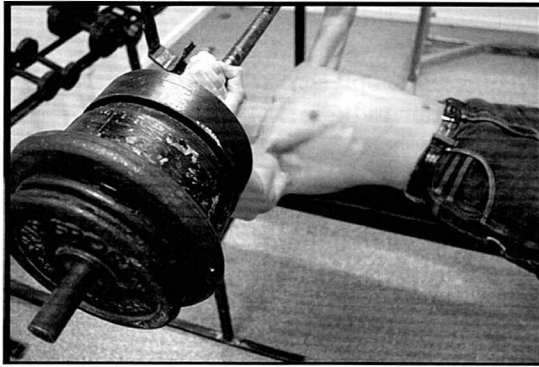
Personalet indtager forskellige roller i relationen til de unge, hvilket har betydning for den behandling, der foregår på institutionerne. Flere ansatte nævner, at de indtager en forælderrolle i relationen til de unge, og en ansat udtrykker beavggrunden herfor som et spørgsmål om at tage ansvar for den unge. Når personalet indgår i forælderrollen, består arbejdet i at opdrage de unge i forhold til omgangsfor-

mer, stå-op-tider, spisetider, adfærd og sprogbrug. Personalet fremhæver, at deres opgave er at oplyse de unge om deres situation og formidle informationer om deres retssag, dom og behandlingsforløb, men deres opgave er også at hjælpe den unge til løsning af sin problematiske adfærd. Forælderrollen ligger således tæt op af en hjælperrolle. På de fleste institutioner udformes denne rolle i form af kontaktpersonordninger, hvor en eller flere ansatte følger den unges sagsforløb meget nøje og forestår kontakt og samtaler med den unge om forløbet samt kontakt med den unges sagsbehandler i kommunen.

En anden synlig rolle er rollen som fængselsbetjent. Denne rolle opstår dels på grund af de sikkerhedsmæssige foranstaltninger, der er i forbindelse med de dømte unge, og dels bliver rollen aktuel i forbindelse med voldelige konflikter på afdelingerne. Et element i konflikthåndteringen på institutionerne er fysisk magtanvendelse og isolation af de unge. Som beskrevet tidligere har nogle mulighed for at isolere ved hjælp af sikringsceller, mens andre vælger at anvende fysisk magtanvendelse for at passivisere den unge. Begge muligheder benyttes i tilfælde af voldsomme eller voldelige konflikter mellem de unge indbyrdes eller mellem de unge og personalet. En ansat giver udtryk for, at isolation af en ung blev anvendt i magtesløshed over for konfliktsituationen. På en afdeling, hvor isolation ikke er mulig, udtrykkes der skepsis over for denne måde at håndtere konflikter på, idet den, modsat den fysiske magtanvendelse, anses som værende ødelæggende for relationen til de unge. En ansat fortæller:

”Idet at vi fysisk fastholder knægten i ro, altså vi fastholder ham indtil han er slappet af. For det første giver det en kontakt, og han oplever, jamen vi tager den sgu’ selv. Vi er personlige over for ham, vi tager den her og nu os to... end at knalde ham ind i et rum og lukke døren og sige ”ærgeligt, ærgeligt, afreager på væggen”, altså det er jo ikke det, han søger, det er jo hans måde at få opmærksomhed på .”

For denne ansatte ligger der altså en personlighed i den fysiske fastholdelse, eller hvad socialpsykologen Johan Asplund

(1987) ville betegne en social responsivitet. Den ansatte reagerer og responderer på den unges adfærd i en social interaktion. Omvendt ville Asplund formodentlig betegne anvendelse af sikringsceller for en social responsløshed, fordi personalet afskærer den unge fra social respons på sine handlinger. Det bliver her synligt, hvorledes det pædagogiske personale på de sikrede institutioner sættes i en uvant situation med anvendelse af tvang og fængselslignende tiltag såsom isolation i sikringsceller. Det vil sige, at det pædagogiske personale både skal håndtere rollen som hjælpende og straffende. Pædagogerne kommer således til at befinde sig i krydsfeltet mellem at opdrage, overvåge og sanktionere den unge samtidig med at give omsorg og hjælp. Derudover skal den unge forholde sig til, at personen, der hjælper det ene øjeblik, straffer det næste. Flere ansatte giver udtryk for, at denne dobbelthed kan give problemer i relationen til de unge, hvilket får en negativ betydning i forhold til behandlingsforløbet.

HVAD MED MOTIVATIONSARBEJDET?

Det er ikke en betingelse for idømmelse af ungdomssanktionen, at den unge giver samtykke til dommen. Det formodes således, at der indenfor gruppen vil være unge, der ikke umiddelbart er motiverede til at indgå i et socialpædagogisk behandlingsforløb. Gennem fastholdelse i den indledende fase, mener Ekspertgruppen, at der kan skabes den ro, der skal til for at motivere den unge til at medvirke i et videre behandlingsforløb. Når danske for-

skere og praktikere beskæftiger sig med begrebet motivation, er det ofte med udgangspunkt i den svenske psykolog Per Revstedts definition:

"Motivation defineres som menneskets stræben efter at leve et så meningsfuldt liv som muligt. Denne stræben er sammenfatningen af menneskets inderste natur: at være konstruktiv, målrettet, social og aktiv" (Revstedt 1995:21).

Et meningsfuldt liv defineres som et liv, hvor man tager ansvar for sig selv og udnytter sine muligheder. Denne brede definition betyder, at alle mennesker inderst inde er motiverede, selvom deres adfærd de facto indikerer noget andet. Den umotiverede adfærd tolkes som en latent motivation, hvor de destruktive kræfter i mennesket har overtaget de konstruktive. Det destruktive forstås som det modsatte af konstruktiv, målrettet, social og aktiv. I et givent behandlingsforløb drejer det sig således om, at behandleren skal hjælpe klienten med at 'vække' den manifesterede motivation og derigennem genfinde den positive kerne, som er iboende ethvert menneske (Revstedt 1995). Problemet ved denne definition er, at behandleren således skal bevidstgøre 'klienten' om, hvilken adfærd der skønnes mest hensigtsmæssig. Behandlerens rolle kan blive manipulerende med risiko for, at den sociale relation udvikler sig i retning af en normativ spændetrøje. Det er svært at begrunde, hvorfor et menneske optræder som enten manifest eller latent motiveret.

Sidstnævnte tilstand kunne indikere problemer, som skal forklares med henvisning til strukturelt betingede årsager og ikke årsagsforklaringer hos det enkelte individ.

De indstillende myndigheder mener, at motivationen for at indgå i socialpædagogisk behandling må være til stede allerede, når den unges egnethed vurderes. Samme holdning udtrykker en konsulent fra Socialministeriet:

"Det er jo det samme som med hesten. Man kan tvinge hesten hen til truget, men ikke tvinge den til at drikke. Hvis den unge ikke vil en eller anden form for udvikling og ikke kan se fordelene ved at få den her [dom] og vil få vendt sin egen udvikling, så er det omsonst."

En ansat på en sikret institution tilslutter sig, at den unge på forhånd må være motiveret til at indgå i behandling, og han fortæller:

”Motivationen må vel være alfa og omega. Så er man jo blåøjet, hvis man siger, at det er lige meget, om den unge er motiveret, hvad er rationalet så bag? Er det at straffe, eller er det at resocialisere?”

En repræsentant fra retssystemet kritiserer derimod forventningen om, at den unge skal være motiveret på forhånd. Idet ungdomssanktionen er en dom, må man som udgangspunkt antage, at den unge er umotiveret:

”Hvis nogen siger, jamen vi kan ikke behandle nogen, der ikke er motiveret, så kan de jo også meget hurtigt bevise, at det ikke kan lade sig gøre. Og omvendt så savner vi andre jo så somme tider metodisk søgning efter, hvordan det så alligevel måske kunne lade sig gøre. For de unge har jo vist på alle mulige måder, inden vi kommer her til, at vi overhovedet overvejer ungdomssanktion, at de ikke kan styre sig selv, forældrene kan ikke styre dem, og det er en deroute, der er igangsat”.

Der efterlyses således metodeovervejelser omkring den idømte socialpædagogiske behandling og herunder overvejelser omkring, hvordan det kan lade sig gøre at arbejde med umotiverede unge. I denne henseende mener vedkommende, at motivationen opstår gennem den socialpædagogiske behandling. Omvendt, hvis man ikke vil behandle umotiverede, vedbliver de unge at være sådan:

”Hvis de modtager den unge med at sige, at vi kan mærke, du ikke er motiveret, her plejer vi kun at arbejde med motiverede, så skal han sgu hurtigt få kasketten vendt om og blive umotiveret.”

Som det fremgår, lever den unge således op til de forventninger, som de ansatte har i forhold til hans adfærd, og hvis den unge opleves og defineres som umotiveret, vil den unge forsøge at leve op til dette prædikat. Konsekvensen ved dette er, at de unge oplever forløbet som umotiverende og dermed forbliver umotiverede.

Retssystemet har således en forventning om, at det pædagogiske system også kan behandle på de umotiverede, hvorfor dette

system dømmer unge, der ikke udtrykker manifest motivation. Dette synspunkt korresponderer med Revstedts forestilling om, at alle mennesker er motiverede om end i forskellige udtryk. Men hvorfor de unge optræder som latent motiverede kunne eventuelt også forklares ved, at de unge ikke er indstillet på at indgå i ungdomssanktionen, fordi de oplever denne som et forløb uden formål. SFI fremhæver ligeledes, at institutionerne synes, at det er vanskeligt at motivere de unge, hvilket bl.a. bliver besværliggjort af, ”*at de reelt ikke har så meget at tilbyde de unge*” (Thomsen et al. 2003).

DE UNGE INDENFOR DE SIKREDE BEHANDLINGSRAMMER

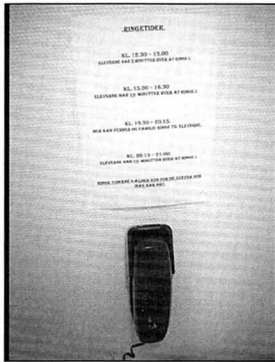
Den heterogene sammensætning af de unge på de sikrede afdelinger betyder, at de unge er omfattet af forskellige kontrolforanstaltninger afhængigt af, om de er surrogatfængslede eller afsoner dom. Det betyder, at de unge er underlagt forskellige grader af sanktioner, men også har forskellige rettigheder. En ansat beskriver dette på følgende måde:

”Vi har nogle unge i varetægt, vi har nogle, som er afsonere, og så har vi dem, der er under ungdomssanktion ... Straffelov på den ene side, serviceloven på den anden side, og så er der alle de andre ind i mellem. Det er svært at sørge for, at det går rigtigt til på sådan en institution. For nogle må komme ud, andre må ikke. Der er forskellige rettigheder”.

En konsekvens af denne heterogent sammensatte gruppe er, at det får indflydelse på, hvad de ansatte kan foretage sig med de unge. En ansat fortæller:

”Hvis der er tre varetægtsarrestanter, der ingenting må bestemt af politiet, så vil det jo være sådan, at den der har ungdomssanktion selvfølgelig heller ikke må noget, for der er ikke personale til, at lige præcis hans behov bliver dækket”.

Citatet indikerer, at det bliver den laveste fællesnævner, der er udslagsgivende for, hvad de ansatte kan foretage sig med de unge, således at de unge med flere frihedsgrader begrænses i deres udfoldelsesmuligheder, når de er anbragt med unge pålagt flere begrænsninger.

Når den unge ankommer til den sikrede institution, er der tale om et vist følelsesmæssigt stress, idet vedkommende måske lige er blevet varetægtsfængslet eller overgivet til institutionen af de sociale myndigheder, og derfor har en del uafklarede spørgsmål. Som tidligere beskrevet giver flere institutioner klare associationer til fængsler. På enkelte afdelinger er rammerne gradvist blevet skærpet med tiden. En ung der har været anbragt af flere omgange fortæller, hvordan de ansatte og omgivelserne ændrer attitude i takt med at hegnet er blevet højere, og opfatter de unge som farlige. Samtidig pointerer han, at *"vi er jo ikke monstre"*. En ansat fortæller ligefrem, at hendes erfaring er, at hvis de unge anbringes i særligt sikrede rammer, virker det både provokerende og udfordrende for de unge, hvor de forsøger at leve op til at være *særlig hårde drenge*.

Indespærringen, tilbageholdelsen, disciplineringen får således de unge til at reagere på forskellig vis. Nogle af de unge føler sig udfordret af de skærpede og sikrede rammer med planer om flugt, eller indikerer overfor de ansatte, at de vil flygte. Andre unge går korporligt til angreb på de ansatte og reagerer således direkte overfor de ansatte, som de oplever som systemets håndlangere. Nogle unge får deres frustrationer ud ved at sparke til og smide med afdelingens inventar eller ved at foretage andre destruktive ting såsom at brænde genstande af, indtage en grænsesøgende eller drillende attitude fx ved at aske cigaretter på gulvet i de ansattes påsyn og dermed bryde med afdelingens normer og regler.

Analysen tyder ligeledes på, at der til tider forekommer kollektiv aktion, hvor de unge er i opposition til de ansatte. De unge reagerer her kollektivt i situationen mod de regler og rammer, som de er underlagt ved fx at larme, når de låses inde eller trække tiden ud. En ansat fortæller:

"Vi oplever i perioder, at så er det in at smide skodder på gulvet Så kommer der en periode, hvor man skal sengestrejke. På den måde er der dannet fælles front mod de voksne. En ungdomskultur eller i hvert fald en kultur, hvor man har hash på afdelingen, så deler man med dem, der er. Der er ikke bare to, der sidder og ryger. Det er dem, der vil ryge, der er med til at ryge. Jeg synes generelt, at de holder meget sammen mod de voksne".

Som det fremgår, reagerer de unge således mod afdelingens normer omkring ro, renlighed og regelmæssighed, hvor de ikke vil underkaste sig normerne for den korrekte adfærd. Når der forekommer disciplinering eller normalisering, som de sikrede institutioner har til hensigt i behandlingen af de unge, er der tale om en asymmetrisk magtrelation. De mennesker, der søges disciplineret, og som dermed står i et underordningsforhold, kan opleve at være i en afmagtposition, som kan overvindes ved at udvikle modmagtstrategier med det formål at undgå eller modvirke den magt, som man er underlagt (Foucault 1994). De unges handlinger kan således sidestilles med Michel Foucaults forestilling om modmagtstrategier. Torkild Lauesen tolker ligeledes selve flugten som en modmagtstrategi, idet denne er udtryk for en antidisciplinær handling, der skal modvirke institutionens magtteknikker. Flugten bliver således selve målet og symbol på, at systemet kan besejres (Lauesen 1999). Levin har en lignende antagelse, idet flugten er en aktiv strategi, som udtrykker en kamp mod institutionen og derved et ønske om at bibeholde sin integritet (Levin 1998).

Isoleringen på afdelingerne får ligeledes de unge til at reagere på forskellig vis. Flere unge bliver motorisk urolige og støjer meget umiddelbart før og lige efter, at de bliver låst inde på værelserne til nat-ten. Andre unge accepterer indespærring-

en og optræder som apatiske, og en ansat beskriver, at konsekvensen ved længere tids ophold i de sikrede rammer er, at de unge kan være sværere og sværere at aktivere. Tiden tilbringes i nogle tilfælde med at ryge hash, bl.a. på grund af kedsomhed. Andre unge bliver rastløse og driver omkring på må og få uden egentligt at foretage sig noget. En ansat beskriver dette fænomen som 'tremmesyge'. Endelig er der unge, der beskrives som så 'gode' til at være på en sikret institution, at de kan være vanskelige at overflytte til friere rammer idet disse virker angstprovokerende på den unge. I disse tilfælde har det været nødvendigt at skabe overgangsordninger, hvor den unge gradvist er blevet vænnet til det friere liv.

Det er omdiskuteret i hvilken grad et ophold på en sikret afdeling virker resocialiserende. Levins svenske undersøgelse af en lukket døgninstitution for unge kriminelle viser, at de ældre og erfarne lovovertrædere indtager en høj position i hierarkiet blandt de anbragte unge. Idet unge orienterer sig mod og bliver påvirket af kameratskabsgruppen, finder Levin, at det er problematisk at anbringe ældre erfarne og yngre uerfarne kriminelle sammen. Begrundelsen er, at de yngste og uerfarne lærer om stoffer og kriminel adfærd fra de erfarne (Levin 1998). Vores analyse har ligeledes peget på, at kriminalitet og teknikker diskuteres livligt på enkelte sikrede afdelinger, og det samme gælder teknikker i forhold til indtagelse af diverse euforiserende stoffer, hvorfor der kan være risiko for, at opholdet på den sikrede afdeling snarere virker kriminalitetsfremmende end egentlig resocialiserende.

Som Ekspertgruppen påpegede, var det ikke i alle tilfælde nødvendigt at indlede afsoningen med et ophold på en sikret afdeling. Af justitsministeriets opgørelse fremgår det dog, at dette har udviklet sig til almindelig praksis. Med de ovenfor skitserede problemer er det vanskeligt at finde en rimelig begrundelse for, hvorfor stort set alle domme indledes på den sikrede afdeling. Intet tyder på at det sikrede institutionsophold gavner behandlingsforløbet i resocialiserende eller behandlingsmæssig forstand.

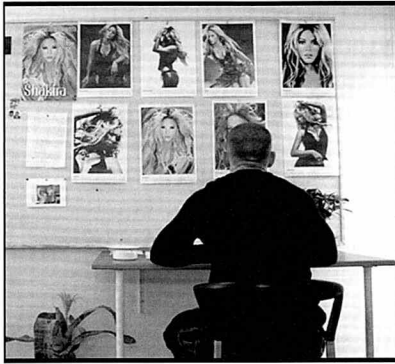
TILFÆLDIGHED I INDSTILLINGEN OG EGNETHEDSVURDERINGEN

Ekspertgruppens udgangspunkt var, at ungdomssanktionen skulle være et struktureret behandlingsforløb. Vi har dog i mødet med praksisfeltet erfaret, at elementer af ungdomssanktionen kan være præget af tilfældighed; blandt andet i forhold til de sociale myndigheders vurdering af om den unge er egnet til en ungdomssanktion og de sociale myndigheders udarbejdelse af handleplaner. Visitationen af den unge til egnede behandlingssteder kan ligeledes være præget af tilfældighed og manglende struktur.

En betingelse for, at den unge indstilles til en ungdomssanktion, er, at der må være tale om et socialpædagogisk behandlingsbehov og en tro på, at den pågældende unge kan rettes op gennem forløbet. Ekspertgruppen definerer imidlertid ikke nærmere i deres rapport, hvad der skal ligge til grund for egnethedsvurderingen udover de fire kriterier: alder, kriminalitetskrav, social profil og strafkravet, hvorfor det til en vis grad må være op til den enkelte sagsbehandler at vurdere den unges egnethed. Dette tilfældighedsparameter kommenterer en ansat på en institution på følgende måde:

"Gør man det nogen steder, fordi nu er det lige poppet op som et modefænomen, eller gør man det, fordi man gør det på basis af seriøs observation? For eksempel når vores sagsbehandler sender en eller anden videre til en indstilling, bliver den så taget seriøst ud fra de observationer, vi har gjort, over tit lange forløb tre, fire, fem måneder? Eller uddeler man det bare med lind hånd i kommune YY og ingenting i kommune XX? Der er ikke den der individuelle tænkning i forhold til, hvem får hvad ... Det er på skrømt".

En anden ansat bemærker, at der er opstillet en række krav til, hvilke kriterier der skal være opfyldt, men at det ikke ser sådan ud i praksis, fordi det tyder på, at 'alle' pt. dømmes eller indstilles til en ungdomssanktion. Andre fremhæver, at de ikke oplever, at der er forskel på de unge, som idømmes en ungdomssanktion og de, som idømmes en fængselsdom. En ansat fremhæver dog, at der er en tendens til, at

det er de unge med de sværeste problemer, der bliver idømt en ungdomssanktion, men samtidig oplever vedkommende, at det også er de unge, der har de ringeste muligheder for at profitere af dommen. Den ansatte pointerer, at sagsbehandlerne bør indstille de unge, som ikke er så socialt belastede, og som bedre kan anvende ungdomssanktion til noget positivt, fx at starte et skoleforløb.

En leder undrer sig over egnethedsvurderingen, der finder sted, fordi vedkommende møder unge, som notorisk giver udtryk for, at de absolut ikke har tænkt sig at indgå i et samarbejde og få noget positivt ud af ungdomssanktionen. En ansat fremhæver også, at vurderingen af den unges egnethed baseres på et manglende eller negativt kendskab til den unge. Dette kan være en barriere, når der skal udtænkes, hvilke muligheder der bedst tilgodeser den unges behov.

Ekspertgruppens forestilling om, at målgruppen skulle være *"den hårde kerne af socialt belastede og utilpassede unge kriminelle"* (Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet 2001:124) harmonerer således ringe med institutionernes opfattelse, hvor institutionerne mener, at der må være en grad af målrettethed og motivation fra den unges side.

I Odense kommune har man, blandt andet for at løse problemet omkring egnethedsvurderingen, et samråd, hvori der indgår forskellige 'eksperter', der skal vurdere, hvorvidt den unge er egnet til en ungdomssanktion. En sagsbehandler fremhæver, at de forskellige faggrupper supplerer hinanden på en hensigtsmæssig måde, og

sagen derved bliver belyst fra flere vinkler. Der er i denne kommune ligeledes en fast procedure for processen. Når der kommer en anmodning om ungdomssanktion fra advokaturen, undersøger sagsbehandleren, hvem den unge er, og hvilke sociale oplysninger der allerede foreligger på den unge. De taler endvidere med den unge om en handleplan, og der foretages en § 38-undersøgelse samt en psykologundersøgelse. Disse undersøgelser anvendes således som redskaber til at vurdere den unges egnethed. Endvidere fremhæver sagsbehandleren, at det er vigtigt at vide, om den unge har psykiatriske lidelser, og hvis dette er tilfældet, indstilles den unge almindeligvis ikke.

ARBEJDET MED HANDLEPLANER – ET SPØRGSMÅL OM RESSOURCER OG KOMPETENCER

I lov om social service § 58 a stk. 4 er der krav om, at foreløbige handleplaner skal være udarbejdet inden for syv dage efter advokaturen har indsendt dokumentation til kommunen på baggrund af begrundet mistanke om, at den unge har begået kriminalitet. Vi er dog på flere institutioner blevet gjort bekendt med, at de endnu ikke har set en foreløbig handleplan for den unge inden for syvdagsfristen, og at der indholds- og kvalitetsmæssigt er tale om meget forskellige handleplaner, idet der er stor forskel på, hvor engagerede de forskellige kommuner er.

Den manglende udarbejdelse af handleplaner er et generelt problem, og det gælder ikke udelukkende unge, der indstilles til ungdomssanktion. Institutionerne oplever, at der er mange forskellige undskyldninger for, hvorfor handleplanen ikke bliver udarbejdet til tiden a la *"jamen, hun var lige på ferie"*. Enkelte nævner også, at flere handleplaner først udarbejdes endeligt efter, at den unge er blevet idømt ungdomssanktion.

At processen med udarbejdelse af handleplaner ikke fungerer optimalt understøttes af Den Sociale Ankestyrelses undersøgelsesresultater (2002).¹⁾ Undersøgelsen viser, at der hersker en usikkerhed i kommunerne om bestemmelserne vedrørende handleplaner for unge lovovertrædere, og

at kommunerne ikke overholder de fastsatte tidsfrister. Dette understøttes af Socialforskningsinstituttets foreløbige undersøgelsesresultater af ungdomssanktionen (Thomsen et al. 2003). Der er dog også ansatte, der fremhæver, at nogle kommuner er gode til at lave handleplaner, men at disse 'gennemtænkte' handleplaner ikke er typiske.

Den individuelle sagsbehandlers engagement og kompetence er i høj grad afgørende for handleplanens indhold og har stor betydning for det videre forløb. En ung, der er blevet idømt en ungdomssanktion fortæller, at vedkommende ikke har set sin handleplan fra kommunen og derfor ikke ved, hvad der skal ske videre frem. Dette virker paradoksalt, idet det må formodes at være afgørende for, at den unge føler sig forpligtet i forhold til handleplanen

En sagsbehandler henviser til Den Sociale Ankestyrelses undersøgelse og understreger, at man i den pågældende kommune er blevet mere grundige med handleplanerne. Kommunen har udarbejdet en standardiseret formular for den foreløbige handleplan og for opfølgning af denne. En sagsbehandler fra en anden kommune mener dog, at reglerne om handleplaner bliver dokumentation for dokumentationens skyld, fordi ingen kan nå at lave en gennemarbejdet plan inden for syv dage. Han siger:

"Det går jo som en iling igennem alle ministerier, at der skal laves handleplaner på lige meget hvad. Handleplaner mig her og handleplaner mig der. Det taler man om hele tiden ... De har aldrig forstået det. Ja, hvad vil du have? Du kan få en handleplan, kan du. Du kan ikke få noget sted. Der er ikke nogen ungdomspension, der vil have dig. Men du kan få en handleplan ...".

Sagsbehandleren fremhæver således, at handleplaner er blevet et 'buzzword' og dermed noget, alle skal have, men der findes ikke tilstrækkeligt med muligheder for at realisere planerne i praksis. Ligesom det er umuligt at overholde syvdagesfristen, hvis familien og andre interessenter skal inddrages.

Varetægsperioden bliver imidlertid for nogle kommuner en sovepude, og der har

været tilfælde, hvor den unge er blevet fristforlænget på grund af kommunernes manglende eller utilstrækkelige arbejdsindsats. En leder fortæller:

"Vi har nogle gange oplevet, at unge har fået forlænget deres varetægtsfængsling med fjorten dage, fordi kommunerne ikke har lavet deres hjemmearbejde. Og det er altså for dårligt – det kan man ikke være bekendt ... For det første så er det jo krænkende over for den unge, den unge går her på må og få og venter. Og den unge optager pladsen for en anden, der skulle bruge den. Og retssikkerheden er jo gået af fløjten".

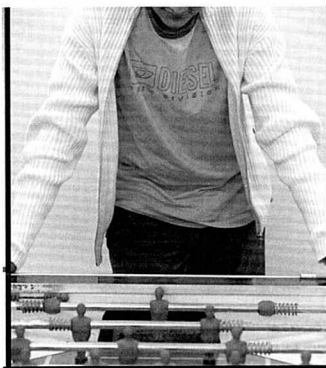
Der er således flere problemer forbundet med, at kommunen enten ikke kender den unge, indstiller unge, der ikke kan motive-res eller er for længe om at udarbejde handleplaner. Dette kan medføre, at den unges retssikkerhed kan blive truet, samt at pladserne på de sikrede afdelinger ikke udnyttes optimalt.

SOCIALT KØBMANDSKAB I SIKRET REGI

Når de unge anbringes på en sikret afdeling, før de er idømt en straf, kan et visitationskriterium være, at to unge ikke må være på den samme afdeling, hvis de sidder varetægtsfængslet i samme sag. Både før og efter dom kan der tages højde for, om de unge indvirker på hinanden socialt, hvor den sikrede institution således vægter en række subjektive faktorer i visiteringen af de unge. Den enkelte institution har i nogen grad frihed til at bestemme sammensætningen af ungegruppen, når der skal findes plads til en ung på den sikrede afdeling. Blandt andet angives det, at en stor aldersmæssig spredning kan have en negativ indflydelse på de yngste:

"Så kan vi jo have nogle unge, som sidder til de bliver 18 år, som kan være ... det man kalder hardcore kriminelle, som er gennemsyret af kriminalitet ... Så kan der komme en helt ung ind ... dem der hedder pæd. obs'ere, som kan være helt ned til ... 12 år. Og sætte sådan en 12-årig sammen med en 18-årig hardcore kriminel, jamen det siger sig selv ikke?".

Flere institutioner angiver også, at det kan spille en rolle, om der er tale om en dreng eller pige i forhold til om institutio-

nen kan/vil modtage den unge. I praksis har man videresendt piger til andre institutioner, hvis man har vurderet det som værende uhensigtsmæssigt med én eller flere piger på samme institution.

Gruppens etniske sammensætning spiller også en rolle, hvor man på enkelte afdelinger forsøger at tilstræbe en fifty-fifty fordeling af etnisk danske og etniske minoritetsunge, idet erfaringen viser, at ungegruppen fungerer bedst med denne fordeling.

Nogle unge kan være svære at tackle på den enkelte afdeling, og hvis den unge har begået vold eller trusler mod andre unge eller ansatte, kan det være nødvendigt at flytte den unge til en anden sikret institution. For at imødegå en uhensigtsmæssig fordeling af de unge er der tilfælde, hvor man rokerer rundt med de unge mellem de forskellige afdelinger. Nogle unge er imidlertid kendt af flere institutioner, hvorfor de kan være svære at 'afsætte'. Hvis en institution tager imod en ung fra en anden institution, der er særlig svær at tackle, kan denne komme til at stå i en form for taknemmelighedsgæld og derved 'skyldes' tjenester. Denne form for byttehandlen betegner en leder som "*socialt købmandskab*", hvilket han beklager, er udbredt på flere sikrede institutioner, og han pointerer, at de sikrede institutioner skal blive bedre til at rumme de unge.

På de sikrede institutioner er belægningen ofte høj, og det kan være svært at finde den 'rigtige' plads til den unge. Men i forhold til ungdomssanktionen er det ikke optimalt, at praktiske overvejelser, blandt andet i form af socialt købmandskab, bli-

ver det afgørende frem for, hvad der i et behandlingsøjemed kunne have været mest hensigtsmæssigt.

TILFÆLDIGHED OG MANGLENDE RUMMELIGHED – VISITATIONEN TIL ÅBENT REGI

I forbindelse med visitationen fra sikret til åbent regi er det kommunen, der har det overordnede ansvar for at finde en egnet døgninstitution eller opholdssted, og de søger så vidt muligt at skræddersy opholdet til den enkelte unge. Sagsbehandleren vurderer den unges behov og forsøger at finde et sted, der matcher dette. En sagsbehandler fortæller, at de primært anvender den åbne døgninstitution Solhaven til de vanskeligste unge, mens de mindre vanskelige unge visiteres til andre opholdssteder og produktionsskoler. En sagsbehandler nævner, at det er vanskeligt at forberede forløbet, når man hverken kender udfaldet af dommen, og når man ikke ved, hvor længe den unge skal være anbragt på den sikrede afdeling. Flere kommuner nævner ligeledes problemer med at finde egnede institutioner, der kan rumme de unge. Når dette er tilfældet, bliver de unge ofte anbragt på en institution, hvor der er plads. Dette kan betyde, at de unge anbringes på institutioner, der ikke er gearret til at tage sig af deres problemer²⁾ En sagsbehandler nævner i den sammenhæng, at de har oplevet modvilje fra institutionerne mod at tage de mest belastede unge. Sagsbehandleren fortæller:

"I forvaltningen skal vi jo tage alle, der kommer uanset problemer, og jeg har en fornemmelse af at på institutionerne, der vil man helst have en bestemt slags unge uden problemer, og som kommer fra gode hjem og helst gymnasielever ... og vi kan jo ikke tage dem med hjem, altså sagsbehandlerne. De er jo også bygget til unge med vanskeligheder, hvorfor skulle de ellers være der?"

En sådan udtalelse tyder på, at de institutioner, der er til rådighed, ikke altid er gearret til at tage unge med en ungdomssanktion. Ifølge en anden sagsbehandler er man ved at oprette en institution, hvor målgruppen kan anbringes i erkendelse af, at de eksisterende institutioner hverken har plads eller magter de unge. Der opstår

problemer, når de unge anbringes på institutioner, der ikke er gearret til at tage dem, idet disse institutioner opgiver de unge, hvis der opstår konflikter, hvilket har konsekvenser for kontinuitet og fastholdelse, der er vigtige elementer i ungdomssanktion (Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet 2001).

Et andet problem er, at finansieringsmodellen bevirker, at kommunerne er underlagt økonomiske rationaler i deres valg af, hvor den unge skal anbringes. Amtet har mulighed for at afvise kommunens forslag om anbringelse på en åben institution, hvis der eksempelvis er en plads på en af amtets egne institutioner. Det kan betyde, at den unge på grund af økonomiske faktorer ikke anbringes på den bedst egnede institution.

De sikrede institutioner har ligeledes erfaring med, at der fra kommunernes side ikke foreligger en egnet institutionsplads i åbent regi. De sikrede institutioner ser det som deres opgave at være den unges kontakt til kommunen, og den unges kontaktperson på institutionen lægger pres på den kommunale sagsbehandler for at få fastlagt, hvor den unge skal hen. Dette gøres også for at kunne forberede de unge på, hvad de kommer ud til. En leder fortæller:

”Det bliver tit nogle hovsaløsninger. Det er meget tit pladssituationen på de åbne steder, der har en stor indflydelse på, hvor de er”.

To ledere fra sikrede institutioner nævner, at de har været nødsaget til at overgive en ung enten til det socialcenter, den unge tilhørte, eller til den unges forældre, fordi sagsbehandleren ikke havde fundet et opholdssted til vedkommende, og fordi der ikke var lovgrundlag for at beholde den unge på den sikrede institution udover den periode, der var angivet i dommen. Andre ansatte angiver, at tilfældigheder og manglende forarbejde bliver styrende for, hvor de unge havner i den åbne fase. De efterlyser således et større engagement og interesse fra sagsbehandlerens side i at finde det bedst egnede sted. De fornemmer, at det bliver ’de tomme senges princip’ mere end et tilpasset forløb.

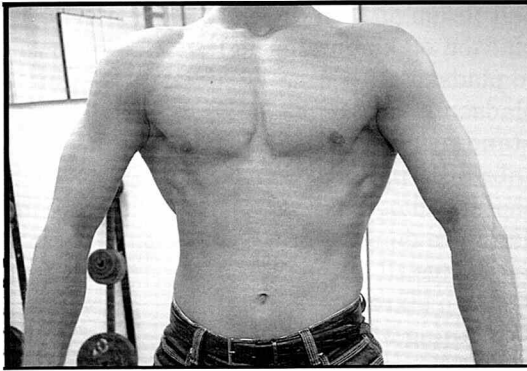
Det kan være vanskeligt at planlægge et

helt forløb på grund af manglen på egnede pladser, og kommunerne kan ikke reservere pladsen uden også at skulle betale for pladsen i den periode, hvor den blot er på ’stand by’. Konsekvensen bliver, at de unge anbringes på institutioner, hvor de ikke passer ind og med personale, der ikke kan håndtere dem. Udfaldet bliver ofte, at de må flyttes til et andet sted eller føres tilbage til en sikret institution og dette på bekostning af kontinuiteten.

En konsulent fra Socialministeriet udtrykker, at der har været tale om at specialisere institutioner til bestemte målgrupper, men man har været bekymret for, at det vil blive en omkostningstung løsning. Man risikerer hermed at have tomme pladser stående samtidig med, at der mangler pladser til en anden målgruppe.

ET SPØRGSMÅL OM KONTINUITET – ELLER BEHANDLINGEN DER LØB LØBSK?

Som det er fremgået, forekommer det ofte, at de unge flyttes rundt mellem de forskellige institutioner af forskellige årsager. Selve ungdomssanktionen giver ligeledes lovhjemmel til at tilbageføre den unge fra den åbne eller ambulante fase til den sikrede afdeling igen, hvis den unge *”ikke kan håndtere de frihedsgrader, der er forbundet med ophold i en almindelig (ikke sikret) døgninstitution eller opholdssted”* (Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet 2001: 137). Overførsel kan således være begrundet i *”ny kriminalitet og ’springture”* (Ibid.). Det er den unges hjemkommune, der træffer afgørelsen, og denne skal tillige tiltrædes af amtskommunen i det amt, hvor den pågældende sikrede afdeling er beliggende. Tilbageførsel skal være funderet i vurderinger af, hvornår det er absolut påkrævet, at den unge flyttes. Dette er relativt og i høj grad betinget af stedet, hvor den unge opholder sig samt af den unges hjemkommune og den amtskommune, man ønsker at flytte den unge til. Der er derfor risiko for, at kriterierne, som de unge tilbageføres på, vil være forskellige fra situation til situation, og vores undersøgelse indikerer, at der ikke hersker enighed om, hvilke kriterier man kan tilbageføre unge på. Vestergaard finder ligeledes, at beting-

elserne for tilbageførsler er defineret ud fra nogle overordentlig vage kriterier, hvilket medfører risiko for uensartethed i praksis (Vestergaard 2003). Hvis den unge begår ny kriminalitet, og der rejses tiltale, er reglerne for tilbageførsel klart beskrevet, men når det i andre situationer er institutionens vurderinger, der ligger til grund for tilbageførslen, kan disse blive mindre gennemskuelige og mere tilfældige. En sagsbehandler efterlyser fortolkninger af restriktioner i ungdomssanktionsforløbet herunder klare indikationer for tilbageførsler, idet der opleves meget forskellig praksis også i forhold til amternes indstilling hertil. Nogle amter er fleksible i den forstand, at de godkender en tilbageførsel, hvis den sikrede institution vil tage imod den unge, hvorimod andre amter er mere strikse og vil godkende tilbageførslen, inden den iværksættes.

Kommunerne har altså det primære ansvar i forbindelse med tilbageførselssager³⁾, og det er formelt dem, der skal finde en anden institution, som den unge kan føres tilbage til. Et andet problem kan opstå, hvis der ikke er ledige pladser på de sikrede afdelinger i forbindelse med, at politiet har afhentet den unge på den åbne institution fx på grund af 'husspektakler'. Det betyder, at kommunen kan komme i en situation, hvor den unge må hjemsendes til forældrene, indtil der bliver en plads ledig. Flere sagsbehandlere og ansatte udtrykker frustration over denne praksis, fordi det betyder, at den unges forløb afbrydes, hvilket virker både irrationelt og paradoksalt for den unge. Et yderligere aspekt er de sikrede afdelingers

mulighed for at afvise en ung på tilbageførsel. En leder udtrykker, at de sikrede afdelinger kun har mulighed for at afvise en ung, hvis der har været tale om en ekstrem situation, og i sådanne situationer vil man søge at omrokere de unge, således at man kan tage den pågældende ind. En ansat har i den forbindelse erfaret, at det ofte er de 'hårdeste' unge, der tilbageføres, hvilket giver et hårdere miljø på de sikrede afdelinger. En kommune nævner, at det er deres erfaring, at flere sikrede afdelinger ikke er interesserede i at modtage unge på tilbageførsler. Årsagen hertil er, at institutionerne ikke, som ved varetægtsfængslede, kan ringe til politiet og bede dem afhente den unge, hvis vedkommende går amok. I dette tilfælde bliver det institutionens ansvar at løse konflikten med mindre, der rejses en ny sigtelse.

På en institution har man valgt at have en vakant plads på den sikrede afdeling til tilbageførsel fra institutionens egne åbne pladser. På den måde kan de unge tilbageføres internt, og sanktionen kan dermed komme umiddelbart efter den handling, der udløste den. På den måde undgås, at den unge sendes hjem eller skal sidde i arresten, mens vedkommende afventer en plads i sikret regi. En ung, der er blevet tilbageført på denne måde, fortæller os, at han synes, at det er for nemt for institutionen at flytte de unge frem og tilbage, når man har en sådan plads stående tom. En ansat giver til dels den unge ret men tilføjer, at de på institutionen mener, at hensynet til det sammenhængende forløb vægter højere. Set ud fra et hensyn om at sikre kontinuitet i ungdomssanktionsforløbet kan en sådan foranstaltning anses som værende både en fordel og en ulempe. Fordelen kan være, at reaktionen kommer umiddelbart efter handlingen og indenfor de samme rammer som den institution, der tilbageføres fra. Ulempen kan være, at truslen om tilbageførsel bliver et pædagogisk middel, der kan benyttes i stedet for at løse konflikten på institutionen. Den unge kan derfor lettere flyttes frem og tilbage mellem den åbne og den sikrede afdeling også i situationer, hvor det måske kan diskuteres, hvorvidt det er absolut påkrævet. Tilbageførslen bryder ligeledes konti-

nuiteten og de relationer, der er indgået.

De sikrede institutioners erfaringer er ligeledes, at tilbageførsler også kan skyldes ringe planlægning fra de kommunale sagsbehandleres side, idet de unge ikke altid anbringes det bedst egnede sted. Derved opstår et paradoks, idet de unge anbringes på de åbne institutioner, der ikke er gearet til målgruppen, hvilket de heller ikke var før ungdomssanktionens indførelse. Det bliver således en klassisk catch 22, når årsagen til tilbageførsel skyldes de unges adfærdsmæssige problemer, som er det de i første omgang blev anbragt på baggrund af. En sagsbehandler fortæller:

”Jeg tror ikke, at udvalget [af pladser] er så stort i forhold til, at man snakker om udadreagerende unge. Altså der er jo også det, at der er nogle gange unge, som bliver smidt ud af de åbne institutioner på samme grundlag, som de kommer ind på... De formår jo ikke at begå sig i disse rammer, ellers var de jo ikke havnet der, vel? Og når de så træder en lille smule ved siden af, så bliver de smidt ud, og så står de så med svigt nummer x, igen”.

I den forbindelse spiller kemien mellem de unge og de ansatte en afgørende rolle for både opholdet og i forhold til at tackle konfliktsituationer. Det ulige magtforhold gør, at det vil være den ansatte, der afgør, om den unge har reageret uacceptabelt. I situationer, hvor den ansattes og den unges kemi ikke passer sammen, vil konflikter oftere opstå og udfaldet måske oftere være hårdere sanktioner mod den unge. En afdelingsleder fortæller, at i tilfælde hvor den unge tilbageføres, er det ikke givet, at der findes plads på den sikrede afdeling, hvor den unge tidligere har opholdt sig. Det samme gør sig gældende, når den ’nye’ sikrede periode er overstået, hvor det ligeledes er usikkert, hvorvidt den unge kan modtages på den åbne institution, vedkommende blev overflyttet fra. På den måde kan en tilbageførsel være medvirkende til, at ungdomssanktionsforløbet ændres radikalt, og den unge kan risikere at stifte bekendtskab med utallige institutioner under forløbet.

En ung fortæller, at han i det første år af sin sanktion har været anbragt på tre

sikrede afdelinger og på to åbne. En anden ung fortæller, at det er fjerde gang, at vedkommende er blevet tilbageført til den sikrede afdeling, og at længstetiden for ophold på sikret afdeling er ved at være nået. Derfor er der iværksat en særforanstaltning, hvor den unge har fået tilknyttet en fast pædagog, der skal søge at forhindre, at den unge involveres i konflikter. En sagsbehandler fortæller om lignende erfaringer med en ung, der udover ophold på to forskellige institutioner tillige har været anbragt på tre forskellige åbne institutioner samt i en periode hjemme hos forældrene. Andre sagsbehandlere angiver, at de har kendskab til, at tilbageførsler er hyppigt forekommende, hvilket også bekræftes af ansatte på de sikrede institutioner.

Som beskrevet er der stor forskel på de sikrede institutioners behandlingstilgange, og tilfældigheden i visitationen af de unge bevirker, at de unge skal relatere sig til en bred vifte af behandlingsmetoder og forskellige grader af seriøsitet omkring afdelingens strukturer og regler. Derudover foregår behandlingen i et kunstigt miljø, der sætter begrænsninger for de aktiviteter, der foregår. De unge integreres i dette institutionsmiljø, hvor de relationer de indgår i har karakter af at være flygtige. De bånd, som de unge når at knytte til personalet, stopper, når de unge udskrives fra institutionen. Dette er efter vores overbevisning også med til at så tvivl om kontinuiteten i behandlingen, idet de unge oplever brud på mange niveauer – både ved overflytninger mellem sikrede institutioner og i overgangen til åbent regi. Her ender de unge som beskrevet ofte på institutioner, der ikke matcher deres behandlingsbehov med tilbageførsler til følge.

Der må derfor stilles spørgsmålstejn ved, om ungdomssanktionen overhovedet lever op til sit formål om at være struktureret, kontrolleret, socialpædagogisk behandling, hvor den unge er i en tæt personlig kontakt med erfarne engagerede medarbejdere. De mange tilbageførsler knyttet sammen med en manglende refleksion over, hvilken behandling de unge skal have, samt de utallige relationer de unge indgår i, gør det vanskeligt at motivere de

unge for at indgå i forløbet. Sådan som situationen tegner lige pt. har ungdomssanktionen derfor mere karakter af et tiltag, der er løbet løbsk!

HVORDAN KAN MAN TÆMME DEN LØBSKE BEHANDLING?

Det billede vi har fået af indsatsen over for de unge, der idømmes en ungdomssanktion, er præget af usikkerhed og tilfældighed med manglende kontinuitet i behandlingen til følge. De unge kommer derfor ofte til at være anbragt uforholdsmæssigt længe indenfor de sikrede institutionsrammer, hvorfor ungdomssanktionen mere minder om straf end behandling. Hvis samfundet blot ønskede at straffe de unge, kan man imidlertid undre sig over, at politikerne har skabt en så bekostelig foranstaltning som ungdomssanktionen. En sikret institutionsplads koster i gennemsnit 1.468.000 kr. om året og en åben institutionsplads mellem 480.000 kr. og 1.2 millioner kr. om året. Til sammenligning koster en åben fængselsplads og en plads i lukket fængsel i gennemsnit henholdsvis 267.000 kr. og 618.000 kr. om året. Vi må således formode, at man ikke fra politisk hold har vedtaget ungdomssanktionen blot for at straffe, idet det ville have været væsentligt billigere at lade de unge afsone i fængsel. Hvis man ønsker at behandle, rumme og ændre på disse unge og deres livsvilkår, må man indse, at dette ikke kan klares udelukkende ved at udbygge og optimere de sikrede afdelinger til egentlige superinstitutioner. Det kræver ifølge vores analyser tiltag, der kan skabe større sikkerhed omkring indholdet i behandlingen af de unge samt større sammenhæng og lighed i de unges sagsbehandling.

I de senere år har Socialministeriet styrket indsatsen i forbindelse med vidensopsamling og forskning i det sociale arbejdes praksis dels ved at afsætte midler til forskningsprofessorater, ved etablering af en forskerskole samt et evalueringsprogram under titlen "Kvalitetskontrol af socialpolitikken". Vores undersøgelse viser dog, at der stadig synes at mangle en

sammenhæng i arbejdet med de udsatte, kriminalitetstruede børn og unge og særligt i forbindelse med de unge, der indstilles og dømmes til ungdomssanktion. Vi har fundet, at der flere steder blandt de praktisk arbejdende pædagoger efterspørges en vejledning i forhold til forskellige problemer såsom tilbageførsler, udgangsregler i forbindelse med ophold i sikret regi osv. Endvidere er der mangel på åbne institutionspladser, som kan rumme de unge med ungdomssanktion, og sagsbehandlerne i kommunerne har svært ved at orientere sig i landskabet af institutionstilbud til børn og unge. Disse resultater, mener vi, peger i retning af, at der mangler en overordnet vidensopsamling og koordinering i forhold til, hvilke institutioner der er på markedet, hvilke forskellige behandlingstilbud der eksisterer, og hvilke mangler der er både ressource-, personale- og institutionsmæssigt for at kunne sikre et godt ungdomssanktionsforløb.

I den forbindelse kan man finde inspiration hos vores svenske naboer, hvor man siden 1993 har haft den statslige myndighed, Statens institutionsstyrelse (SiS), der råder over 34 institutioner og 700 pladser beregnet til unge med behandlingsdomme, der minder om den danske ungdomssanktion. SiS' virksomhed er 40 pct. finansieret af staten, og 60 pct. finansieret af de omsorgsudgifter, som kommunerne betaler. SiS' rolle i forbindelse med anbringelser er, at de sociale myndigheder kontakter SiS centrale planlægningsgruppe, som i samråd med de sociale myn-

digheder anviser en plads på en SiS institution.

SiS anvender ca. 20 millioner svenske kr. årligt på forskning og metodeudvikling. Forskningen foretages af forskere ved universiteter og højskoler, mens udviklingsarbejdet hovedsageligt finder sted på institutionerne.

Institutionerne har hvert år mulighed for at ansøge om midler til særskilte udviklingsprojekter (se www.stat-inst.se).

Socialministeriet har netop bevilget økonomiske midler til effekt-evaluering af sociale tiltag blandt andet overfor gruppen af utilpassede unge. Denne viden vil forhåbentlig medføre et større overblik over den diversitet, der er i det sociale arbejde med de udsatte unge samt indblik i, hvilke tiltag og behandlingstilgange, der virker positivt på de unges udvikling, og hvilke der er kontra-indicerende herfor. Dette tiltag kunne være starten på tiltag, der får skabt et teoretisk fundament for samt sammenhæng i det sociale arbejde over for udsatte børn og unge.

Litteratur:

- Asplund, Johan 1987: *Det sociala livets elementära former*. Korpen: Göteborg.
- Bonke, Jens & Kofoed, Lene 2001: *Længerevarende behandling af børn og unge i sikrede pladser – en evaluering*. Socialforskningsinstituttet: København.
- Bryderup, Inge M. 2000: 'Socialpædagogikken: et forskningstyndt område' i *Danmarks Pædagogiske Institut*. Danmarks Pædagogiske Institut: København.
- BRÅ, SiS & Socialstyrelsen 2002: *Sluten ungdomsvård – en opfølgning*. November 2002
- Callewaert, Staff 1999: 'Danmarks Pædagogiske Universitet' i *Social Kritik nr.62*. Nansensgade: København.
- Den Sociale Ankestyrelse 2002: *Foreløbige handleplaner for unge kriminelle*. Analysekontoret december 2002.
- Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet 2001: *Rapport om ungdomskriminalitet*. Rigspolitiets Trykkeri: København.
- Engbo, Hans Jørgen 2001: *Straffuldbyrdesret*. Jurist og Økonom Forlag: København.
- Foucault, Michel 1994: *Viljen til viden: seksualitetens historie 1*. DET lille FORLAG: København.
- Justitsministeriet 2003: *Redegørelse om ungdomssanktionen og ubetinget fængselsstraffe til unge lovovertrædere, 1. juli 2001 til 31. december 2002*. Forskningsenheden: København.
- Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Kommunernes Landsforening, Amdtsrådsforeningen & Socialministeriet 2003 (JM et al.): *Rapport fra arbejdsgruppen om grænsefladen mellem kriminalforsorgen og social- og sundhedssektoren*.
- Järvinen, Margaretha 1998: *Det dårlige selskab: misbrug, behandling, omsorg*. SocPol: København.
- Jørgensen, Geert 2002: 'Hvordan styrker vi udbuddet, bredden og overblikket?' i *Gi' LOS nr. 2/ 2002*. København.
- Kristensen, O. S.; K. A. Hybel, M. Thastum; G. Vincenti; K. Villumsen (red.) 2001: *Børn og unge på døgninstitutioner. – Udvikling af et forskningsprogram på basis af en forskningsoversigt*. Århus Amt/Jysk socialforskning og evalueringsarbejde: Århus.
- Kyvsgaard, Britta 2001: 'Notat om udenlandske erfaringer for, hvad der virker og hvad der ikke virker med hensyn til at mindske ungdomskriminalitet' i Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet 2001: *Rapport om Ungdomskriminalitet*. Rigspolitiets Trykkeri: København.
- Lauesen, Torkild 1999: 'Betjent på gangen' i *Social Kritik nr.62*. Nansensgade: København.
- Levin, Claes 1998: *Uppfostringsanstalten – Om tvång i föräldrars ställe*. Arkiv förlag. Lunds universitet: Lund.
- Lihme, Benny 1999: *Det er så fucking træls! Solhaven og de unge*. Forlaget Børn og Unge: København.
- Luhmann, Niklas 2000 [1984]: *Sociale Systemer – Grundrids til en almen teori*. Hans Reitzels Forlag: København.
- Madsen, Bent 1993: *Socialpædagogik og samfundsforvandling: en grundbog*. Munksgaard: Odense.
- Pedersen, Knud Erik 1999: *DASK – drop afmagten skab kontakten*. Socialministeriet: København.
- Politiken, 13.oktober 2003. 'Ekspert: Særinstitutioner fastholder unge i kriminalitet' Revstedt, Per 1995: *Ingen er håbløs*. Hans Reitzels Forlag: København.
- Socialministeriet 2000: *Rapport om anbringelsessteder for børn og unge*. Socialministeriets Kopisektion.
- Sutherland, Edwin & Cressey, Donald 1966: 'A Sociological Theory of Criminal Behavior' i *Principles of Criminology*. J.B. Lippincott Company: Philadelphia.
- Thomsen, Signe André; Sørensen, Mette Lise; Rasmussen Kofoed Lene 2003: *Ungdomssanktionen på vej – forarbejdet og fase 1*. Socialforskningsinstituttet: København.
- Vestergaard, Jørn 2003: 'Den særlige ungdomssanktion' i *Social Kritik nr. 86*. Nansensgade: København.

Noter:

1. Den Sociale Ankestyrelse har foretaget en undersøgelse af kommunernes praksis i arbejdet med foreløbige handleplaner for unge kriminelle. Den blev foretaget som led i regeringens handleplan "Stop Volden" fra marts 2002.
2. Dette underbygges af Landsorganisationen for Opholdssteder og Skole-behandlingstilbuds undersøgelser (Jørgensen 2002) Dette er dog ikke ny viden, idet et udvalg under Socialministeriet påpegede i en rapport i maj 2000, at der var mangel på institutionspladser til behandlingskrævende unge med meget svære sociale og adfærdsmæssige problemer.
3. Omfanget af tilbageforsler til sikret regi blev af Amdtsrådsforeningen i 2002 opgjort til at være 24 (www.arf.dk). I dette tal figurerer ikke interne overforsler, hvorfor tallet må forventes reelt at være højere.